

UDK: 321.7(567)“1991”

323.26(567)“1991”

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 2. kolovoza 2013.

Teorija „demokratskog mira“: put prema građanskom ratu: studija slučaja Iraka

BORNA ZGURIĆ

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

bzguric@yahoo.com

Autor smatra kako liberalna paradigma demokratskog mira ima problema u objašnjavanju međunarodne stvarnosti. Demokratizacija nužno ne vodi prema miru, već potiče ratove, prvenstveno u smislu „pravednih ratova“ s ciljem svrgavanja autoritarnih režima. Također, pokazuje se kako demokracije ipak ratuju međusobno. Tome su posebno sklone mlade demokracije. Autor posebno naglašava kako demokratizacija može voditi u građanske ratove. Primjer Iraka pokazuje kako je umjesto mira, demokratizacija dovela do nasilja unutar države što je proizvelo novu nesigurnost za čitavu regiju. Američki ciljevi u Iraku bili su razoružanje Iraka, rat protiv terorizma, širenje slobode, demokracija te uvođenje slobodnog tržišta. Međutim, niti jedan od ciljeva nije ostvaren. Irak je bio razoružan već 1991, dok je tek američkom invazijom na Irak omogućen ulazak Al Kaidi. Posljednja tri cilja, koji ujedno predstavljaju i stupove teorije demokratskog mira, također nisu ostvareni, već je Irak završio u građanskom ratu.

Ključne riječi: liberalna demokracija, Immanuel Kant, teorija demokratskog mira, građanski rat, Irak

1. Uvod

U ovome članku bavim se Kantovom teorijom „demokratskog mira“, dakle, fokus će biti samo na ovom aspektu liberalne teorije međunarodnih odnosa. Moj glavni argument, odnosno odgovor na pitanje vodi li republikanizacija, odnosno demokratizacija svih država svijeta prema miru negativan je. Smatram kako je Kant bio u krivu, ali ne samo kako to smatraju realisti poput Waltza, da demokratske države zapravo ratuju međusobno, već tvrdim da demokratizacija zna voditi u građanske ratove. Također, liberalizam ne samo što je u ideji demokratskoga mira pogriješio, zapravo se pokazao kao iznimno „ratnohuškačkom“ ideologijom/teorijom jer smatra kako neće biti mira sve dok se svugdje ne uspostave demokratski režimi, pa ako treba i „na maču“. U članku ću primijeniti metodologiju „premošćivanja jaza“ između disciplina (Teti, 2007), tj. povezati ću teorije međunarodnih odnosa s regionalnim studijama, čime ovaj tekst ima značajke interdisciplinarnosti.¹ U prvome dijelu teksta ukratko ću prikazati glavne liberalne teze o demokratskom miru, dok ću u drugome dijelu teksta prikazati kritiku i temeljne pogreške te teorije. Treći dio teksta ključan je i rezerviran je za moju tezu o tome kako demokratizacija zapravo može voditi u građanske ratove. Ujedno, taj dio biti će i kratka studija slučaja ratova u Iraku. Prvi zaljevski rat vođen prvenstveno na realističnim načelima pokazao se uspješnijim za očuvanje mira u regiji Bliskog istoka nego što je to bio rat koji je započeo 2003. godine. Zanimljivo je napomenuti kako je i Prvi zaljevski rat u sebi imao „liberalne elemente“ koji su kasnije odbačeni, dok je Drugi zaljevski rat prvenstveno temeljen na realističnim razlozima koji su kasnije (nepronalaženjem oružja za masovno uništenje) odbačeni da bi zatim liberalni elementi preuzeli primat u razlozima za vođenje tog rata. No, tome ću se više posvetiti u trećem djelu članka.

2. Demokracija kao preduvjet svjetskom miru

Liberalizam je ideologija ali i teorija slobode (Cipek, 2004), slobode koja je univerzalna. Njegova temeljna misao je sljedeća i možemo je naći u američkoj *Deklaraciji o neovisnosti* iz 1776. godine:

„Mi smatramo ove istine očiglednim: da su svi ljudi stvoreni jednaki, da su obdareni od strane njihovog Stvoritelja određenim neotuđivim pravima, među kojima su život, sloboda i potraga za srećom. U cilju osiguranja ovih prava, vlade ustanovljene među ljudima, izvode svoje zakonite moći iz suglasnosti onih nad kojima se vlada. Ako ikada ijedan oblik vlade postane prepreka ostvarivanju ovih ciljeva, pravo je naroda da ga promijeni ili ukine, da ustanovi novu vladu, koja će ležati na temeljima takvih načela, i organizirati svoje moći tako da najbolje utječe na sigurnost i sreću naroda“ (*The Declaration of Independence*).

Slični su postulati proizašli i iz Francuske revolucije iz 1789. godine – *liberté, égalité, fraternité* (sloboda, jednakost, bratstvo). Vrlo brzo zatim, već 1792., proglašena je i Prva Francuska Republika. Kao što se može vidjeti sloboda je ovdje na prvome mjestu i bez ostvarene slobode nema niti jednakosti ni bratstva.² Dapače, Francuzi su se čak i borili u Američkom ratu za neovisnost od koji je najpoznatiji

1 Pod interdisciplinarnosti ovdje smatram spajanje teorija međunarodnih odnosa koji su dio politološke poddiscipline međunarodnih odnosa koja se bavi odnosima među državama s regionalnim studijama, a koje su dio politološke poddiscipline komparativne politike koja se bavi istraživanjem različitih politika unutar država.

2 Iako, ako ne vjerujemo da su svi ljudi rođeni jednaki ne može biti niti slobode. Ovdje se zapravo više radi o pitanju „što je bilo prvo, kokoš ili jaje“.

bio markiz Lafayette (francuski aristokrat) koji je kasnije sudjelovao u Francuskoj revoluciji ali i pozivao ostale nacije da slijede američki primjer. Čak je i Hobbes još u 16. stoljeću bio djelomično blizak toj ideji tvrdnjom da *homo homini lupus est*, odnosno da je „čovjek čovjeku vuk“. No, što to zapravo znači? Prvenstveno ako je čovjek čovjeku vuk, dakle svi su ljudi vukovi i time svi ljudi jednaki – nešto što se teško u 16. stoljeću moglo na glas izreći.³ No, da se vratim na ideje Američke i Francuske revolucije. Svi su ljudi rođeni slobodni i jednaki (iako u to doba ne i žene i robovi u Sjedinjenim Državama, što nas dovodi i do nekih sličnosti s grčkom demokracijom) i imaju pravo birati svoju vlastitu vladu. Iz toga prolazi i ideja demokratskog mira koju je formulirao Immanuel Kant u 18. stoljeću, a koja navodi da kada bi sloboda zavladała svijetom te bi svi slobodni ljudi birali svoje vlade, ratova ne bi bilo. Ljudi su po prirodi racionalni te zapravo ne žele ratovati. Aristokracije međusobno ratuju, dok kod demokracija to nije slučaj. No što je navelo Kanta da razmišlja na taj način. On prvenstveno „oko sebe“ vidi monarhističke obrasce vlasti koji međusobno funkcioniraju održavanjem ravnoteže snaga koja s vremena na vrijeme završava u ratovima. Način kojim se to može spriječiti je širenje slobode i demokracije, odnosno republikanskog oblika vladavine (ali i slobodnog tržišta i trgovinske međuovisnosti). Sama je ta ideja normativna jer se ne zadovoljava realnošću kakva ona jest već je želi mijenjati, čime liberalizam čini normativnom teorijom. No, koji su Kantovi temeljni postulati demokratskog mira?⁴ Kao što je već navedeno, države moraju prvo prihvatiti republikanski ustav, no moraju prihvatiti i međunarodno pravo te trgovinsku međuovisnost (Popović, 2012; Kane, 2012; Patapan, 2012). Kant tome dodaje i četvrti element – moral. Kako bi se ostvarila ova prva tri elementa, čovječanstvo mora napredovati prema svijetu u kojem će moral imati stvarne političke efekte. Iako, i sam je Kant priznao da su egoistični pojedinci koji djeluju u vlastitu korist vrlo otporni na moralno djelovanje (Kane, 2012: 293). Prihvatanjem tih elemenata stvorio bi se novi „kozmpolitski međunarodni poredak“ koji bi zamijenio anarhični vestfalski sustav sklon ratovima. U takvom novom poretku postojala bi dva temeljna pravila: i) nesuglasice bi se rješavale bez rata ili prijetnje ratom (pravilo nenasilja); ii) prijateljske države će se zajednički boriti ukoliko jedna od njih bude napadnuta od neke treće strane (Popović, 2012: 66). Tu se dakle radi o pojmovima „demokratskog mira“ i „kolektivne sigurnosti“. Naravno, kao što je već navedeno u takvom kozmpolitskom poretku sve države moraju imati republikanski (građanski ustav) i moraju se podvrgnuti zajedničkom međunarodnom pravu. Kada se to dogodi, smatra Kant, moguće je uspostaviti potpunu zabranu rata (Popović, 2012). U teorijskom smislu, time bi federacija republika, odnosno kozmpolitski međunarodni poredak bio u potpunosti završen proces – nastupilo bi vrijeme (vječnog) demokratskog mira. To se i pokušalo u praktičnom smislu nakon Prvog svjetskog rata. Američki predsjednik Woodrow Wilson, nadahnut liberalnim idejama (ali i kršćanskim idealima, vidjeti Magee, 2011), također na europski (monarhistički) sustav ravnoteže snaga gleda pejorativno (Kissinger, 2000). Prvi svjetski rat je za Amerikance

3 Predavanje prof. dr. sc. Davora Rodina na kolegiju „Politička filozofija“. Ono što je zanimljivo za uočiti je da se ovdje zapravo radi idejama koje su duboko prožete kršćanskim vrijednostima – svi su ljudi stvoreni jednaki i na sliku Božju. Slično primjećuje i Hegel koji smatra da je ideja slobode dobila „svoj krajnji oblik u kršćanstvu, jer je ta religija prva ustanovila načelo univerzalne jednakosti svih ljudi pred Bogom na osnovi njihove sposobnosti za moralni odabir ili vjerovanje“ (Fukuyama, 1994: 359-360).

4 Postoji još jedna liberalna teorija mira, a koja je djelomično suprotstavljena Kantovoj ideji demokratskog mira. Naime, radi se o *doux commerce* tezi koju je formulirao Montesquieu. On je smatrao kako će trgovina voditi k stvaranju dobroćudnijih običaja te stoga i stvaranju miroljubivijih običaja među državama (Patapan, 2012: 314). Međutim, meni se čini da *doux commerce* paradigma odgovara Kantovoj ideji o trgovinskoj međuovisnosti, što je za Kanta tek jedan od preduvjeta za stvaranja mira među državama. Iako, treba se napomenuti da Kantov treći članak vječnog mira koji govori o pravu hospitaliteta (Kant, 2000), odnosno uspostavi globalnoga prava, ne govori samo o slobodnoj trgovini među državama, već se iz njega može formulirati i pravo na azil.

trebao biti „rat koji označava kraj ratovanja“, a svijet je trebalo učiniti „sigurnim za demokraciju“ (Kissinger, 2000: 194). To je značilo da je trebalo „razmontirati“ njemačko i austrijsko (ali i Osmansko) carstvo te umjesto njih uspostaviti demokracije. Tu se vrlo jasna paralela može povući s *Deklaracijom o neovisnosti* koja također govori da ako neki oblik vlade postane prepreka ostvarivanju volje naroda, pravo je naroda da promijeni i ustanovi novu vladu, ili u ovom slučaju da ako jedan podjarmljeni narod to ne može, dužnost je drugih demokratskih država da ga oslobode jer svi su ljudi braća. Kako tvrdi Thomas Paine, „...uzajamno neprijateljstvo nacija potiču njihove vlade kako bi održale sustav...Čovjek čovjeku nije neprijatelj, već ga na to navodi krivi sustav vladanja“ (Kissinger, 2000: 26). Istom logikom vodi se i Wilson te tvrdi:

„S njemačkim narodom nemamo nesuglasica. Prema njemu osjećamo samo naklonost i prijateljstvo. Njegove vlasti nisu krenule u ovaj rat na poticaj naroda. Učinile su to bez njegova znanja i pristanka. Ovaj rat započeo je onako kako su ratovi započinjali u davna, mračna vremena kad vladari nisu tražili upute od svojih naroda, a ratove su vodili iz dinastičkih interesa“ (Magee, 2011: 33).

No, Wilson ne staje samo na europskom kontinentu, već na isti način gleda i na Kinu, Meksiko, Dominikansku Republiku, Haiti, Nikaragvu, Rusiju... (Magee, 2011: 33). On smatra kako se na cijeli svijet mora proširiti sloboda, dok će globalni mir zahtijevati „partnerstvo demokratskih nacija“ (Kissinger, 2000: 41). Drugim riječima, ovdje se radi o globalnoj uspostavi Kantove zone vječnog mira. Prvi mehanizam za implementaciju tih ideja trebala je biti Liga naroda. Mir je trebao biti stvoren pravom naroda na samoodređenje, što automatski podrazumijeva i širenje demokracije. Trgovinska međuovisnost je veze među državama trebala još dodatno ojačati. Također, sve države trebale su se podvrgnuti međunarodnom pravu i pravno postati jednake. Liga naroda ujedno je imala i ulogu provođenja kolektivne sigurnosti te štititi protiv moguće agresije neke od nedemokratskih zemalja. Sporovi među državama članicama trebale su se rješavati pravnim putem. Rat je trebao biti stavljen izvan zakona, dok je o povredi mira odlučivala Liga naroda. Kako je Wilson ustvrdio u govoru pred Senatom 1917. godine: „Čovječanstvo sada traži slobodu življenja, a ne ravnotežu snaga“ (Kissinger, 2000: 201). Liga naroda je dakle trebala biti, onako kako je to Kant zamislio, „liga mira (*foedus pacificum*)...koja se razlikuje od mirovnog sporazuma (*pactum pacis*) samom činjenicom da potonji završava ratom, dok prethodna pokušava spriječiti sve ratove za sva vremena“ (Kant, 1999a, prema: Kane, 2012: 296). Galston (1975: 26-27, prema: Kane, 2012: 296) smatra kako su Wilsonovih „četrnaest točaka“ bile „slovom i duhom“ čista transkripcija Kantovog „Vječnog mira“. Liga naroda trebala je realizirati Kantov kozmopolitski poredak u kojem su svi ljudi braća i žive u miru, međutim pokazala se diskrepancija između teorije i prakse, a mir i demokracija nisu se dugo održali. Međutim, iako Liga naroda nije zaživjela, sličan projekt nakon Drugoga svjetskog rata jest. Radi se o Europskoj zajednici, odnosno, nakon Hladnog rata, o Europskoj uniji. Države Europske unije predstavničke su demokracije u kojima su jasno odvojene izvršna i zakonodavna vlast, što prema Kantu (2000) konstituira republike.⁵ Sve članice Europske unije stoga imaju republikanske građanske ustave. Također,

⁵ Kant (2000) razlikuje demokracije od republika. Za njega, vjerojatno pod utjecajem antičke misli, demokracije su jednake despotijama jer nema podjele između zakonodavne i izvršne vlasti. Tiranija većine je, dakle, vrlo izgledna u demokracijama. Republike, u drugu ruku, imaju podjelu između zakonodavne i izvršne vlasti i zato ih možemo poistovijetiti s današnjim liberalnim demokracijama koje u sebi sadrže opće pravo glasa, ali i liberalni konstitucionalizam (Zakaria, 1997) koji bi u načelu trebao čuvati ljudska prava i spriječiti tiraniju većine.

države članice podvrgnule su se zajedničkom pravnom sustavu, dok ga sve nove članice moraju usvojiti. Zemlje članice također su trgovinski povezane (trgovinska međuovisnost), a prema pravu hospitaliteta (Kant, 2000) izuzev slobodnog protoka roba u Europskoj uniji na snazi je i slobodno kretanje kapitala i ljudi. Politika ravnoteže snaga među državama članicama je napuštena, politika sile se izbjegava, a sporovi se rješavaju mirnim putem (pregovorima, arbitražom ili međunarodnim sudovanjem), čime su kantovski ideali u praksi ostvareni. I zaista, jedna od povijesnih najkonfliktnijih regija svijeta u posljednjih šezdeset godina živi u stanju mira. Međutim, treba naglasiti da je ovaj uspješni projekt ostvarivanja vječnog mira bio projekt europskih političkih elita, a ne istinske miroljubivosti europskih naroda. Također, Europska zajednica/unija je projekt nastao tijekom hladnoratovskog zaoštavanja, što barem djelomično može objasniti europsko jedinstvo i odsutnost ratova. Realisti, poput Mearsheimera (2001), smatraju kako je ključno za razumijevanje odsutnosti rata u Zapadnoj Europi vojna prisutnost i uloga hegemonu Sjedinjenih Država. Jednostavnijim rječnikom, zapadne demokracije ne ratuju međusobno jer ih u tome sprječava SAD. To su sve prigovori koje je nužno uzeti u obzir.

3. Neuspjeh teorije demokratskog mira i njezine kritike

Kantova teorija demokratskog mira jedan je od tri „željezna zakona“ politologije. Međutim, kao i sve zakone višekratno ga se prekršilo i zaobišlo. Pokazalo se kako liberalni idealizam jača nakon svih većih ratova u 20. stoljeću (uključujući i Hladni rat) te liberali govore o „ratu koji će završiti sve ratove“; ratu koji je trebao „prekinuti sustav jednostranih akcija, ekskluzivnih savezništava, ravnoteže sila i svih ostalih rješenja kakva su dosad isprobavana – i uvijek bila neuspješna“ (Huntington, 1997: 49); ili „kraju povijesti“ (Fukuyama, 1994). Prema Fukuyami (1994) „kraj povijesti“ označava pobjedu liberalne demokracije nad svim ostalim oblicima vlasti. Ostali oblici vlasti u sebi imaju ugrađene „greške“ koje ih na kraju slamaju, dok te iste greške liberalne demokracije nemaju. Međutim praksa međunarodnih odnosa pokazuje kako liberalizam ima „svojih rupa“. Ne samo što međunarodne liberalne institucije nisu uspjele sačuvati demokraciju i mir, demokratske države itekako su ratovale međusobno, a vodile su i „križarske ratove“ protiv nedemokratskih režima. Paradigma demokratskog mira svoj prvi neuspjeh doživljava za vrijeme samog Prvog svjetskog rata, a zatim i nakon njega. Kako primjećuje Magee (2011: 34) „Wilsonov aktivizam bio je napor izgradnje mira, a ne pacifizam“. Pod Wilsonovim vodstvom Sjedinjene Države su ušle u rat i preokrenule ga u korist Saveznika. Ulazak u rat, ma koliko on vođen moralnim načelima o demokratskom miru, u svakom slučaju nije miroljubiv potez. „Rat radi mira“ zvuči pomalo licemjerno. Slično je i s „okupacijom radi slobode“ koja je 2003. provedena u Iraku. No, umjesto „vrludanja“ krenuti ću u sistematičnu kritiku liberalne paradigme demokratskog mira potpomognutu relevantnom literaturom. Kissinger (2000) primjećuje kako je klicu novom ratu posadio sam Wilson. Unatoč inzistiranju da „samo mir među jednakima može trajati“ te da se mir može ostvariti samo „bez pobjede“ (Magee, 2011: 34), istodobno inzistirajući na moralnosti i maniheističkoj podjeli između dobra i zla, zlo se moralo kazniti. Kako je zlo prepoznato u Njemačkoj, odnosno njemačkom vodstvu, Njemačka nije tretirana kao jednaka i morala se kazniti, čime je došlo do povrede „četrnaest točaka“ (Kissinger, 2000: 203). Njemačka također nije niti nazočila Pariškoj mirovnoj konferenciji. Slično smatra i Popović (2012)

tvrděći kako su ne tretirajući Njemačku kao jednaku, liberalne demokracije agresivnim nametanjem ratnih reparacija pridonijele izbijanju novog rata. Kissinger takoder pokazuje kako je i samo načelo samoodređenja potpomoglo izbijanju sljedećeg rata. Raspadom Habsburške monarhije velik broj Nijemaca našao se u novonastalim državama koje su okruživale Njemačku, a koji su kasnije tražili integriranje u svoju matičnu zemlju (Kissinger, 2000). I sam Wilson je bio taj koji je među prvima prekršio načela „wilsonizma“, najavivši novi trogodišnji plan izgradnje mornarice iako je to bilo u izravnoj diskrepanciji s principom razoružavanja naglašenim u „četrnaest točaka“ (Kane, 2012: 299).

No ono što niti Kant niti Wilson nisu očekivali, vođeni idejom da kada jednom ljudi okuse slobodu i demokraciju one će se nesmetano širiti i na kraju dovesti do mira, jest regresivni proces. Zanimljivo je kako je Fukuyama (1994: 7-8), doajen teorije demokratskog mira, zapravo iznimno oprezan u svojim predviđanjima te smatra da iako se možda liberalnu demokraciju ne može usavršiti, ipak postoje zemlje koje ne mogu uspostaviti stabilnu liberalnu demokraciju, ili se pak opet vraćaju primitivnijim oblicima vlasti poput teokracija ili vojnih diktatura. Praksa međunarodnih odnosa pokazala je da su do sredine tridesetih godina 20. stoljeća liberalne demokracije u Europi skoro u potpunosti nestale (Popović, 2012: 92), a neke od njih, poput Njemačke, zapravo demokratskim putem, čime su se nade za demokratskim mirom slomile. I zaista, u Njemačkoj je 1933. godine na slobodnim izborima, na kojima je korišten čisti razmjerni izborni sustav koji bi trebao najbolje „preslikavati“ volju naroda, najviše glasova dobila nacistička stranka na čelu s Adolfom Hitlerom, čovjekom koji je i pokrenuo Drugi svjetski rat. Uz navedeno, Hitler je prethodno „razmontirao“ njemačku demokraciju i uveo totalitarnu diktaturu uz podršku tog istog njemačkog naroda. Čak i danas u konsolidiranim demokracijama možemo vidjeti „opasne stranke“ i „opasne političare“ u parlamentima, poput Austrijske slobodarske stranke preminuloga Jörga Haidera, Slobodarske stranke Geerta Wildersa u Nizozemskoj ili *Jobbika*, pokreta za bolju Mađarsku. Godine 2009. u Švicarskoj su na referendumu, dakle izravnim i „najčišćim“ oblikom demokracije, zabranjeni minareti – očit primjer povrede ljudskih i međunarodnog prava. Dakle, demokracija ima i svoje negativne strane, a čak i narodi koji žive u „starim“ demokracijama znaju izabrati „krivo“. Također, u Libanonu, jednoj od rijetkih demokracija na Bliskome istoku, jedna od parlamentarnih stranaka je Hezbolah koji ima vojno krilo i otvoreno je neprijateljski nastrojena prema Izraelu. U Iranu je, koji također ima slobodnije izbore nego većina bliskoistočnih režima, na izborima u dva navrata pobijedio Mahmud Ahmedinedžad koji je otvoreno pozivao na sukob s Izraelom i Sjedinjenim Državama te na izgradnju iranskog nuklearnog arsenala. Prema paradigmi demokratskog mira takve političke ličnosti ne bi trebale biti birane.

„Nove“ demokracije isto imaju problema. Kant i Wilson te njihovi sljedbenici su pod demokracijama zamišljali liberalne demokracije, odnosno konstitucionalne demokracije (Zakaria, 1997). Međutim, nakon pada Berlinskog zida i završetka Hladnog rata te trećeg vala demokratizacije skoro polovica demokracija je bila neliberalnog karaktera te nije imala republikanske značajke podjele vlasti, zaštite ljudskih prava, poštivanja međunarodnog prava, itd. Zapad je do demokracije došao prvo uvođenjem liberalnog konstitucionalizma, dok je demokracija tek slijedila. Nakon 1989. u mnogim je zemljama uvedena demokracija ali nije uveden i liberalni konstitucionalizam. Političari izabrani na mnogim izborima ponovno su birani unatoč nepoštivanju ustavnih ograničenja i ljudskih prava (Zakaria, 1997), pa čak i nakon pokretanja ratova kao što je to bio Miloševićev slučaj. Mansfield i

Snyder (1995), iako prihvaćaju tvrdnju da konsolidirane demokracije ne ratuju, sam proces demokratizacije smatraju opasnim. Prema njima demokracije ne postaju konsolidirane preko noći, a u tranzicijskom periodu ne postoji jasna demokratska kontrola nad vanjskom politikom, masovna politika je na opasan način isprepletena s autoritarnim politikama elita, a i sama demokratizacija je ugrožena reverzibilnim procesima, što znači da konsolidirana demokracija nije jedini ishod u koji demokratizacija može krenuti. Tijekom demokratske tranzicije nove demokracije su sklone nasilju, ratobornije su i ratuju s drugim demokracijama. Nove demokracije su sklonije prekograničnom nasilju od zrelih demokracija i stabilnih autokracija. Neki od primjera su ratovi između Srbije i Hrvatske, ili Armenije i Azerbajdžana (Mansfield i Snyder, 1995: 5-6).

No niti liberalizacija, u smislu uvođenja liberalnog konstitucionalizma, nije recept za uspostavljanje demokracije, jer mnogi su bliskoistočni režimi, poput Mubarakovog u Egiptu, uvodili određeni stupanj liberalizacije koji nikada nije rezultirao i potpunim demokratskim otvaranjem. Ovom kratkom raspravom želio sam iznijeti samo neke od problema s kojima se paradigma demokratskog mira suočava, no najveći problemi joj tek slijede. Ne samo da demokracije ne ratuju, kao što je već prethodno ukratko bilo prikazano, čini se da su one posvećenije ratovanju nego autoritarni režimi. Velikan neorealističke teorije međunarodnih odnosa Kenneth Waltz smatra: „To da mir može prevladati među demokratskim zemljama, utješna je misao. Suprotna pretpostavka — da demokracije mogu promovirati rat protiv nedemokratskih zemalja — je uznemiravajuća. Ako se ovo drugo potvrđuje, mi ne možemo sa sigurnosti reći čak ni to da će širenje demokracije dovesti do ukupnog smanjenja broja ratova u svijetu” (Novičić, 2007: 222). Statistička istraživanja provedena od 1960-ih do kasnih 1980-ih godina pokazala su da, unatoč što demokracije ratuju rijetko međusobom, poput ostalih oblika vladavine jednako često stupaju u ratove (protiv nedemokratskih režima). Također, za vrijeme ratova demokracije znaju suspendirati neke demokratske slobode i vraćaju se „kvazi-monarhističkim“ principima (Kane i Patapan, 2012: 287). Naravno, uz ideju promoviranja demokracije u svijetu ide i ideja da „samo demokracije vode pravedne ratove“, a „pravedni mir koji dolazi nakon pravednog rata je i demokratski mir“ (Evans, 2012: 191). Dakle, prema viđenju liberala, kada demokratske države vode rat s ciljem svrgavanja autoritarnih režima i uspostavljanja slobode i demokracije, to je moralni čin, dok kad autoritarni režimi ratuju, to je nepravedan rat (kojeg narod ne želi) i amoralan čin. Evans (2012: 193) kao „čiste“ primjere ratova kojim se nameću demokracije navodi ratove u Afganistanu i Iraku. Te „nove demokracije“ su pak trebale biti stupovi „novog demokratskog Bliskog istoka“ (Ish-Shalom, 2006). Kao što sam već i ranije naveo, ulazak Sjedinjenih Država u Prvi svjetski rat je također u očima Wilsona bio moralno opravdan. Tu bih također dodao i kratku vojnu intervenciju Zapada u Libiji 2011. godine. Dakle, hipoteza Kennetha Waltza se potvrđuje, demokracije su vrlo agresivne prema nedemokratskim zemljama čak i ako su geografski vrlo udaljene od zapadnih demokracija. Razlika je samo u tome što liberali takve ratove smatraju „pravednima“. Ono što je također zanimljivo, da je javno mnijenje u Sjedinjenim Državama bilo za ulazak u te ratove, iako vjerojatnije zbog osвете za 11. rujna, odnosno zbog političkog šoka koji su doživjeli tim napadom (više o 11. rujna i političkim šokovima vidjeti u Rohlinger, 2009) nego zbog altruističkih razloga promicanja demokracije i slobode, no to također pobija tezu da su građani u demokratskim zemljama manje ratoborni. Slično primjećuje i Kissinger (2000) tvrdeći da su građani demokratske Francuske i Velike Britanije „objeručke“

prihvatile proglašenje Prvog svjetskog rata te s veseljem klicale na ulicama glavnih gradova kada je rat započeo. Treba naglasiti i kako su demokracije uspješnije u ratovanju nego li su to autoritarni režimi. Od 1816. godine demokracije su pobijedile u tri četvrtine sukoba u kojima su participirale. Također, ako se samo pogledaju ratovi koje su demokracije pokrenule, tada taj postotak skače na čak 93 posto. Autoritarni režimi su pak izgubili svaki četvrti od deset ratova koje su započeli (Joas, 2012: 24). No demokracije ne ratuju samo s autoritarnim režimima, već su ratovale i kako bi sačuvali svoje kolonijalne posjede. Tipičan primjer je Francuska koja je nakon Drugog svjetskog rata vodila dva rata s ciljem očuvanja svojih kolonija i prekomorskih departmana – u Indokini i Alžiru (vidjeti Wall, 2008). Također ne smijemo niti zaboraviti da je Britanija, kao jedna od najstarijih demokracija, krenula u Falklandski rat s ciljem očuvanja kontrole nad strateški nevažnim otočjem. No ratuju li demokracije međusobno? Još je Alexander Hamilton primijetio da su: „Sparta, Atena, Rim i Kartaga bile republike, a dvije od njih, Atena i Kartaga trgovački orijentirane. No jednako su često sudjelovale u obrambenim i osvajačkim ratovima kao i susjedne monarhije iz istog razdoblja...“ (Kissinger, 2000: 26). Naravno, Sparta i Atena te Rim i Kartaga međusobno su trgovale, ali su i međusobno ratovale. Mnogi autori tvrde da u moderno doba demokracije vrlo rijetko ratuju međusobno (Ish-Shalom, 2006). Nekoliko je problema s tom tvrdnjom. Demokracije možda rijetko ratuju međusobno, ali to opet ne znači da ne ratuju. I Fukuyama je unatoč svom optimizmu koji mu se pripisuje zapravo podosta pesimističan oko ovog pitanja. Iako smatra da demokracije međusobno ne ratuju, on tvrdi da kada nastupi „kraj povijesti“ ratova neće nestati. On smatra da ako nema ratova u kojima će se ljudi boriti za ispravnu stvar, onda će se boriti protiv ispravne stvari. Po njemu borba je dio ljudske prirode, nešto što je čovjeku urođeno. On dalje tvrdi da što veći dio svijeta „bude karakteriziran mirnom i prosperirajućom liberalnom demokracijom, onda će se (ljudi, napomena autora) boriti protiv tog mira i tog prosperiteta, i protiv demokracije“ (Fukuyama; 1994: 585-586). Drugi problem je, kako to naglašava David Spiro, što je u proteklih dvjesto godina postojao samo mali broj demokracija, stoga je sama statistička vjerojatnost da će demokracije ratovati bila manja (Zakaria 1997, 36).⁶ I zaista, Amerika je započela novi rat s Britanijom već 1812., tek par godina nakon ostvarivanja samostalnosti i uspostave demokratskog poretka.⁷ To je napravljeno unatoč činjenici da su obje države međusobno trgovale (Drugi američki rat za neovisnost). Huntington (1997: 90) primijetuje kako je „1913. godine međunarodna trgovina bila na rekordnoj razini, a u idućih nekoliko godina narodi su se ubijali u dotad neviđenom broju“. Trgovinska međuovisnost nije očuvala mir. Nakon pada komunističkih režima i demokratizacije Istočne Europe došlo je i do ratova između „novih demokracija“. Nakon prvih demokratskih izbora u republikama bivše Jugoslavije, srpsko demokratski izabrano vodstvo izvršilo je agresiju na Hrvatsku i BiH (Popović, 2012). Također, 2008. godine zaratile se su se Gruzija i Rusija, isto demokratske države (više o rusko-gruzijskom ratu vidjeti u: Nodia, 2012; Lašas, 2012; Bowker,

6 Slično primjećuje i Hoppe (2013), tvrdeći kako prije 20. stoljeća skoro pa i nije bilo demokracija u svijetu. On čak ide i korak dalje, sukladno Mearsheimerovoj (2001) logici, tvrdeći kako je razlog što demokracije (države Zapadne Europe te Japan i Južna Koreja u Aziji) nakon Drugog svjetskog rata nisu međusobno ratovale taj što bi ih u tome spriječio SAD koji u demokratskom svijetu drži položaj hegemon. Slično je i s komunističkim svijetom. Razlog zbog kojega komunističke zemlje međusobno nisu ratovale nije zbog toga što komunisti međusobno ne ratuju, već jer bi ih u tome spriječio SSSR. Dapače, između Kine i SSSR-a je u 1960-ima došlo do „razlaza“ pa čak i sukoba manjeg intenziteta. Razlog zbog kojeg nije došlo do eskalacije sukoba u totalni rat bi se ipak trebalo tražiti u činjenici da su obje zemlje nuklearne sile.

7 Iako, ovdje se ne radi o demokracijama suvremenog tipa jer je izborno pravo u obje zemlje bilo vrlo ograničeno.

2011).⁸ Istovremeno, tu se radilo i o vojnom sukobu dvije članice OESS-a (Nodia, 2012). Dvije godine ranije, demokratski Izrael napao je demokratski Libanon, odnosno demokratski izabranu parlamentarnu stranku Hezbolah. Zanimljivo je navesti kako je i vlada formirana 2006., a koja je zemlju povela u rat, bila „najcivilnija“ od svih izraelskih vlada. Niti premijer Ehud Olmert, a niti njegov ministar obrane Amir Peretz nisu, za razliku od većine njihovih prethodnika, nikada bili zaposleni u sigurnosnom sektoru (Levy, 2010: 795).⁹ Izrael je i u konstantnom sukobu s Palestincima, tj. Palestinskom samoupravom koja također održava demokratske izbore. Ovdje ne dovodim u pitanje kvalitetu, odnosno konsolidiranost ili defektnost tih demokracija, već samo pokušavam pokazati kako demokratizacija može voditi u rat. No, što je s građanskim ratovima?

4. Demokratizacija i građanski ratovi: slučaj Iraka

Građanski ratovi pogađaju demokracije, a demokratizacija neće nužno učiniti neku zemlju mirnijom, već nasuprot može je odvesti u krvavi građanski rat. Primjere možemo naći u BiH, Iraku ili Alžiru. Afganistan, koji je pak u konstantnom stanju građanskog rata, nije postao nešto znatno mirniji uvođenjem demokracije. Čak i „stare“ demokracije znaju završiti u građanskim ratovima. Slučaj za to imamo u Sjedinjenim Državama (1861.-1865.) ili Libanonu (1975.-1989.) koji je bio prva demokracija na Bliskom istoku. No da se posvetim samom slučaju Iraka. Rat koji su Sjedinjene Države pokrenule 2003. imao je više ciljeva. Za prvi cilj imao je razoružanje Iraka, međutim pokazalo se da se Irak, što se tiče oružja za masovno uništenje, razoružao već 1991. godine (Blix, 2004: 17).¹⁰ Ostali uzroci, koji su tijekom vremena onda postali važnijima, bili su sljedeći: rat protiv terorizma, širenje slobode, demokracija, te uvođenje slobodnog tržišta (Galbraith, 2007). Prvi cilj je, kao što sam već naveo, vrlo brzo zaboravljen. Drugi cilj je također bio problematičan. Sadamova stranka Baas zapravo je bila sekularna stranka koja je u islamističkim pokretima vidjela neprijatelja jednako kao i u Iranu. Sadam je također učinkovito zadržavao Al Kaidu izvan Iraka, sve do trenutka dok njegov režim nije srušen. Američki neuspjeh je i ovdje očit. Sljedeća tri cilja, koji su u skladu s paradigmom demokratskog mira, također su doživjeli neuspjeh. Osnovna ideja bila je srušiti diktatora Sadama Huseina i podariti iračkom narodu slobodu i demokraciju. Nakon toga demokracija se domino efektom trebala proširiti Bliskim istokom. Amerikanci, slijepo vođeni idejom slobode, čak su zabranili pripadnicima članke Baas da obnašaju funkcije u državnim službama (Galbraith, 2007; al-Sheikh i Sky, 2011). Takav potez nije napravljen niti u Njemačkoj i Japanu nakon Drugog svjetskog rata (Ferguson, 2011; Merkel, 2011), a za posljedicu je imao potpuno razaranje iračkog

8 Iako se Srbiju, Rusiju i Gruziju ne može percipirati kao konsolidirane liberalne demokracije, može ih se, u periodima u kojima su vodile ratove, svrstati u neliberalne demokracije (Zakaria, 1997), odnosno u demokratizirajuće zemlje s otvorenim ishodima kako ih definiraju Mansfield i Snyder (1995), jer su se izbori u tim državama redovito održavali. Kao što sam prethodno naveo, i neliberalne demokracije i demokratizirajuće zemlje sklonije su prekograničnom nasilju od konsolidiranih demokracija i stabilnih autokracija. Međutim, to što neke zemlje nisu konsolidirane demokracije ne znači da uopće nisu demokracije. Merkel (2004, 2011) identificira četiri različita parcijalna režima demokracije pod zajedničkim nazivnikom defektne demokracije, koje razlikuje od potpuno konsolidiranih, odnosno usidrenih demokracija.

9 Obojica su u javnosti bili percipirani kao „civilni“. Dapače, Olmert je u svojoj izbornoj kampanji davao podršku ideji o postupnom povlačenju Izraela sa Zapadne obale (Levy, 2010: 795).

10 Unatoč snažnoj političkoj retorici Georgea W. Busha i Tonya Blaira koji su tvrdili da Irak posjeduje oružje za masovno uništenje, analiza dokumenta američkih i britanskih obavještajnih službi iz tog razdoblja pokazuje kako nisu postojali jasni dokazi koji bi upućivali na to (Hartnett i Stengrim, 2004).

sigurnosnog sustava.¹¹ Već 2003. iračka uprava počela se dijeliti po etničkim i vjerskim linijama, a to se ubrzo proširilo na sve vladine institucije. Političke stranke također su temeljene na etničkoj i vjerskoj pripadnosti, a nije stvorena niti jedna veća sekularna ili nekonfesionalna stranka (al-Sheikh i Sky, 2011: 120). Sljedeće godine došlo je do prvog ustanka šijita. Suniti su 2005. godine odbili sudjelovati na izborima, dok je cijela situacija malo po malo srljala u građanski rat. U tom je pak ratu došlo do sukoba između sve tri strane – sunita, šijita i Kurda. Broja žrtava samo u Bagdadu tijekom 2006. dnevno se penjao na 40 (Galbraith, 2007: 192), dok broj žrtava u međusobnim borbama različitih vjerskih skupina (do nasilja je dolazilo čak i unutar istih vjerskih skupina) prelazi brojku od 100 tisuća (al-Sheikh i Sky, 2011: 119). Konačni rezultat na unutarnjoj razini bilo je uvođenje ustava s elementima šerijata (što očito vrši povredu ženskih prava i protivno je mnogim konvencijama o ljudskim pravima, a time i kantovskim idealima).¹² I zaista, irački ustav u članku 2. navodi da je islam službena državna religija i temeljni izvor zakona. Međutim, to se pokušalo malo ublažiti navodeći dalje kako se ne može donjeti zakon koji proturiječi principima islama, ali niti principima demokracije te pravima i slobodama koja su katalogizirana u ustavu, čime je islam samo jedan (iako temeljni) od tri izvora zakonodavstva (Chaplin, 2006: 275). No, takve ustavne odredbe mogu u sebi nositi „klicu kontradikcije“ i znatno se razlikuju od svojih sekularnih pandana iz zapadnih liberalnih demokracija. Iako su ustavom zajamčena i mnoga prava koja *ancien régime* uopće nije priznao, poput slobode govora i zabrane mučenja, praksa je pokazala kako ih niti nova vlast u potpunosti ne poštuje. Kolika je zapravo bila važnost ljudskih prava u „novome“ Iraku pokazuje i činjenica da vlada Ibrahima al-Džafarija uopće nije popunila mjesto ministra za ljudska prava (Chaplin, 2006: 279). Nadalje, Iračani su se na izborima svrstavali uz svoje etničke i vjerske identitete, što je zapravo otežalo uspostavljanje mira. Suniti su šijitsku vladu smatrali „marionetskom“ vladom poslušnom Iranu, dok su šijiti sunite smatrali odanima nasljeđu stranke Baas i vahabitima (al-Sheikh i Sky, 2011: 122). Uvođenjem slobodnog tržišta pridonijelo je masovnoj korupciji a iračka je ekonomija smanjena u odnosu na predratno razdoblje. Iako je korupcija naslijeđena od *ancien régimea*, nakon 2003. godine poprima epidemijske razmjere čime se Irak našao na samome vrhu svjetske ljestvice korumpiranih zemalja (Sawaan, 2012: 114). Unatoč međunarodnoj novčanoj pomoći (koja se procjenjuje na oko 35 milijardi američkih dolara), ali i prinosima od nafte, zbog visoke razine korupcije

11 Ovdje se radi o ključnoj razlici između poslijeratne Njemačke i Japana te Iraka s druge strane. Kako Linz i Stepan (1998) primjećuju bez središnje kontrole države, odnosno suverenosti, nad svim dijelovima teritorija ne može niti biti demokracije. Pokušaj uvođenja demokracije, dakle, u zemlju koja nema monopol fizičke sile nad vlastitim teritorijem je težak, što se u slučaju Iraka i pokazalo. I dok u slučaju Njemačke i Japana njihovi sigurnosni sustavi nisu „razmontirani“ nakon rata, već su samo značajno ograničeni za isključive potrebe obrane od vanjske prijetnje, u slučaju Iraka to se pokazalo kobnom pogreškom. Međutim, kontekst Njemačke i Japana je drugačiji jer se radi o početku Hladnoga rata kada je tim zemljama trebala biti omogućena obrana od komunističke prijetnje. Sjedinjene Države su i na teritoriju obaju zemalja desetljećima zadržale svoje postrojbe (koje su u daleko manjem broju nazočne i danas), kako zbog interesa da se demokracija održi, tako i zbog interesa obrane tih zemalja od komunističkog bloka. U posthladnoratovskom razdoblju američka strategija se promijenila. I dok su male postrojbe za brzu intervenciju bile dovoljne za rušenje Sadamova režima, one su se pokazale nedostatnima za održavanje mira nakon okupacije, što je u spletu s idealističkim „razmontiravanjem“ basističkog sigurnosnog sustava bilo kobno. Drugi je problem taj što je, za razliku od Njemačke i Japana, Irak duboko podijeljeno društvo. Međutim, konsocijacijski modeli demokracije su se pokazali učinkovitima u mnogim duboko podijeljenim zemljama, poput primjerice Malezije, Švicarske i Nizozemske; pa čak i u Libanonu prije „pucanja“ demokracije pod vanjskim pritiskom palestinskog pitanja. Zanimljivo je kako se u Libanon demokracija kasnije vratila, iako u iznimno defektnom obliku, a za sada odolijeva i građanskom ratu u Siriji koji je opet podijelilo libanonsko društvo (Zgurić, 2013). Dakle, ključna je razlika zašto je došlo do izbivanja građanskog rata u Iraku nepostojanje monopola fizičke prisile nad cjelokupnim Iračkim teritorijem, koji je u spletu s podijelama u društvu, doveo do izbivanja nasilja.

12 Zanimljivo je navesti kako u ustavnoj komisiji, koja je imala za zadaću napraviti nacrt ustava, nije bilo niti jedne žene (Chaplin, 2006: 279).

novci su umjesto u razvoj zemlje preusmjeravani u privatne džepove. Također, korupcija je onemogućila provedbu važnih stateških projekata jer su koruptivnim radnjama gurani projekti koji su bili u interesu nekih pojedinaca a ne cijelog iračkog naroda. Procjenjuje se da je samo iz raznih vladinih ministarstava ukradeno oko 18 milijardi američkih dolara (Sawaan, 2012: 118). Problemi se redaju i dalje: derutna infrastruktura; neučinkovita javna uprava koja nije u stanju pružiti javne usluge, poput struje i vode, svojim građanima; visoka nezaposlenost. Nije niti donesen zakon o eksploataciji nafte, tako da se prihodi od nafte nejednako distribuiraju među različitim etničkim i vjerskim skupinama (Benraad, 2011: 27). Ideal trgovačke međuovisnosti time je također doživio svoj neuspjeh. Na međunarodnom, odnosno regionalnom planu, nije došlo do domino efekta širenja demokracije, ali je neizravno dovelo do toga da je na izborima u Iranu pobijedio Ahmedinedžad, a u Palestini Hamas (Galbraith, 2007). Dakle, demokratskom miru se nije pomoglo, već se učinio jedan korak nazad od mira. Ironično je da je Prvi zaljevski rat zapravo više pridonio miru nego rat koji se oslanjao na ideju širenja slobode i demokracije. Kada je 1991. Irak izvršio invaziju na Kuvajt, SAD je intervenirao radi očuvanja regionalne ravnoteže i zaštite vlastitih interesa. Iako se spominjala ideja da se Sadama svrgne, to se nije napravilo jer je Sadamov Irak bio također važan faktor u održavanju ravnoteže u odnosu na Iran. Takav je sustav ravnoteže snaga funkcionirao sve dok SAD nije svrgnuo Sadama i uspostavio demokraciju koja je igrala u korist Irana, jer Iran sada putem šijita ima znatan utjecaj u Iraku. Da su se stvari drugačije odigrale postavljala se pitanje kako bi se Iran danas ponašao uz snažnijeg prvog susjeda.

Prisilna demokratizacija Iraka imala je, osim što se pokazuje problematičnom za potvrđivanje teorije demokratskog mira, i neke druge posljedice. Za razliku od južne i istočne Europe te Latinske Amerike u kojima je demokratizacija provedena „iznutra“, u slučaju Iraka demokracija je nametnuta „izvana“. Samim time, suspendirana je i narodna suverenost u ime demokracije. Time je zapravo suspendirano i pravo na samoopredjeljenje iračkoga naroda, što je protivno načelima na temelju kojih je i vođen taj rat. To i jest veliki problem s ratom u Iraku te s teorijom demokratskog mira. Ako se već interveniralo u Iraku s ciljem promjene režima, nisu li onda američke vojne snage trebale napustiti Irak prije prvih općih izbora? Prisilna demokratizacija imala je i negativne posljedice po „demokratizatore“. Prvenstveno radi se o znatnom porastu cijena nafte koje su zabilježene nakon okupacije Iraka. Također, riječ je i o višegodišnjoj američkoj prisutnosti u samome Iraku (Whitehead, 2009). Okupacija Iraka, koja je tek nedavno završena, nametnula je velike troškove SAD-u. Također, nakon odlaska Amerikanaca, u posljednje vrijeme možemo opet svjedočiti eskalaciji nasilja u Iraku. Na navedene probleme se nadovezuju i sljedeći: manipulacija javnim diskursom koja je povezana uz krivo tumačenje i manipulaciju dokazima o oružju za masovno uništenje; ograničavanje ljudskih prava i sloboda u inozemstvu i kod kuće (*Patriot Act*, Abu Graib, Guantanamo); marginalizacija političke opozicije; erozija sustava *checks-and-balances* u procesu donošenja odluka, što se posebno manifestira u obliku posebnih užih sastanaka kabineta ili radnih skupina; nedostatak političke odgovornosti (političke) elite nakon što je rat završio (Beetham, 2009: 451-452) samo su neki od primjera erozije demokracije u zemljama koje su provodile nasilnu demokratizaciju nadahnutu teorijom demokratskog mira. Drugim rječima, arhitekti demokratizacije Iraka ne samo što nisu uspostavili mir i demokratizirali Bliski istok, odveli su Irak u krvavi građanski rat koji je uzeo nebrojene živote, a istovremeno su naštetili i vlastitoj demokraciji.

5. Zaključak

Zaključno želim navesti kako smatram da paradigma demokratskog mira ima mnogo problema u objašnjavanju međunarodne stvarnosti, iako ne smatram da je u potpunosti pogriješila. I zaista, zapadne demokracije trenutačno prolaze kroz svojevrsnu fazu „vječnoga mira“ kroz projekt Europske unije. Međutim, ne smije se zaboraviti kako je taj projekt u biti elitan. Kako sam već prethodno naveo, europska demokracija je u posljednje vrijeme na površinu izbacila mnoge „nezgodne“ političare i stranke koji prema paradigmi demokratskog mira ne bi smjeli sjediti u parlamentu. No ono što je najveći problem, ideja da demokracije ne ratuju, ili da ako ništa drugo ne ratuju međusobno također se pokazala krivom. Demokracije itekako ratuju i čak su uspješnije u ratovanju od autoritarnih režima. Ono u čemu je velika razlika da demokracije svoje ratove smatraju „pravednim ratovima“ jer ratuju protiv autoritarnih režima s ciljem širenja slobode. Također, pokazalo se da demokracije ipak ratuju međusobno. Tome su posebno sklone „mlade“ demokracije. Zgodno je navesti kako je Muslimansko bratstvo u svojoj predizbornoj platformi tvrdilo kako će nakon izbora „staviti na razmatranje“ mirovni sporazum s Izraelom. Birači umjesto da kazne takvo ponašanje, nagradili su ga. Međutim, ono što je najproblematičnije kod paradigme demokratskog mira jest činjenica da su liberali skoro u potpunosti „smetnuli s uma“ da demokracije završavaju u građanskim ratovima. Unatoč tome što je demokratska zemlja, SAD je nakon skoro sto godina demokracije završio u krvavom građanskom sukobu. Libanon je nakon trideset godina demokracije završio u građanskom ratu. Irak je odmah uvođenjem demokracije završio u građanskom ratu i umjesto da proširi demokraciju širom regije, on je regiju učinio još volatilnijom. Članak bih želio završiti citatom Fareeda Zakarije (1997: 43) koji smatra da je uloga Sjedinjenih Država da učine „demokraciju sigurnom za svijet“. Ja pak smatram da je demokracija kao nabijeni pištolj – u krivim rukama je smrtonosna.

Bibliografija

- al-Sheikh, S. R. i Sky, E. (2011): Iraq since 2003: Perspectives on a Divided Society, *Survival: Global Politics and Strategy*, (53) 4: 119-142
- Beetham, D. (2009): The contradictions of democratization by force: the case of Iraq, *Democratization*, (16) 3: 443-454
- Benraad, M. (2011): Iraq's Long Road to National Reconciliation, *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, (46) 3: 25-33
- Blix, H. (2004): *Razoružavanje Iraka: istina i obmana*, Zagreb: Znanje
- Bowker, M. (2011): The War in Georgia and the Western response, *Central Asian Survey*, (30) 2: 197-211
- Chaplin, E. (2006): Iraq's New Constitution: Recipe for Stability or Chaos? *Cambridge Review of International Affairs*, (19) 2: 271-284
- Cipek, T. (2004): Liberalizam – ideologija slobode, u: Cipek, T i Vrandečić, J. (ur.): *Hrestomatija liberalnih ideja u Hrvatskoj*, Zagreb: Disput
- Evans, M. (2012): Just war, democracy, democratic peace, *European Journal of Political Theory*, (11) 2: 191-208
- Ferguson, N. (2011): *Kolos – uspon i pad američkog imperija*, Zagreb: Profil
- Fukuyama, F. (1994): *Kraj povijesti i posljednji čovjek*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Galbraith, P. W. (2007): *Kraj Iraka ili kako je američka nesposobnost započela beskrajni rat*, Zagreb: V.B.Z.
- Hartnett, S. J. i Stengrim, L. A. (2004): „The Whole Operation of Deception“: Reconstructing President Bush's Rhetoric of Weapons of Mass Destruction, *Cultural Studies <=> Critical Methodologies*, (4) 2: 152-197
- Hope, H.-H. (2013): *The Paradox of Imperialism*, <http://mises.org/daily/2383/The-Paradox-of-Imperialism> (1. srpnja 2013.)
- Huntington, S. P. (1997): *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*, Zagreb: Izvori
- Ish-Shalom, P. (2006): Theory as a Hermeneutical Mechanism: The Democratic-Peace Thesis and the Politics of Democratization, *European Journal of International Relations*, (12) 4: 565-598
- Joas, H. (2012): Peace through democracy? *European Journal of Social Theory*, (15) 1: 21-34
- Kane, J. (2012): Democracy and world peace: The Kantian dilemma of United States foreign policy, *Australian Journal of International Affairs*, (66) 3: 292-312

- Kane, J. i Patapan, H. (2012). Guest Editors' foreword: Democracies at war, *Australian Journal of International Affairs*, (66) 3: 285-291
- Kant, I. (2000): *Pravno-politički spisi*, Zagreb: Politička kultura
- Kissinger, H. (2000): *Diplomacija*, Zagreb: Golden marketing
- Lašas, A. (2012): When History Matters: Baltic and Polish Reactions to the Russo-Georgian War, *Europe-Asia Studies*, (64) 6: 1061-1075.
- Levy, Y. (2010): The Second Lebanon War: Examining „Democratization of War“ Theory, *Armed Forces & Society*, (36) 5: 783-803.
- Linz, H. i Stepan, A. (1998): *Demokratska tranzicija i konsolidacija: Južna Evropa, Južna Amerika i postkomunistička Evropa*, Beograd: Filip Višnjić
- Magee, M. (2011): Woodrow Wilson, Wilsonianism, and the Idealism of Faith, *The Review of Faith and International Affairs*, (9) 4: 29-38
- Mansfield, E. D. i Snyder, J. (1995): Democratization and the Danger of War, *International Security*, 20 (1): 5-38
- Mearsheimer, J. J. (2001): *The Tragedy of Great Power Politics*, New York i London: W. W. Norton & Co.
- Merkel, W. (2004): Embedded and Defective Democracies, *Democratization*, 11 (5): 33-58
- Merkel, W. (2011): *Transformacija političkih sustava: uvod u teoriju i empirijsko istraživanje transformacije*, Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Nodia, G. (2012): The August 2008 war: main consequences for Georgia and its conflicts, *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 40 (5): 721-738
- Novičić, Ž. (2007): Neorealizam i neoliberalizam u savremenoj teoriji međunarodnih odnosa, *Međunarodni problemi*, 59 (2-3): 211-242
- Patapan, H. (2012): Democratic international relations: Montesquieu and the theoretical foundations of democratic peace theory, *Australian Journal of International Affairs*, 66 (3): 313-329.
- Popović, P. (2012): *Prijepori u teorijama međunarodnih odnosa*, Zagreb: Politička kultura
- Rohlinger, D. A. (2009): Political Shocks and Social Movements, *American Behavioral Scientist*, 53 (1): 3-9
- Sawaan, H. K. (2012): The corruption of political elites in Iraq – an economic analysis, *Contemporary Arab Affairs*, 5 (1): 107-127
- Second War of American Independence*, dostupno na:
http://www.americaslibrary.gov/aa/madison/aa_madison_war_1.html (17. svibnja 2013.)

Teti, A. (2007): Bridging the Gap: IR, Middle East Studies and the Disciplinary Politics of the Area Studies Controversy, *European Journal of International Relations*, 13 (1): 117-145

The Declaration of Independence, dostupno na: <http://www.ushistory.org/declaration/document/> (12. svibnja 2013.)

Wall, I. (2008): France in the Cold War, *Journal of European Studies*, (38) 2: 121-139

Whitehead, L. (2009): Losing 'the Force'? The 'Dark Side' of democratization after Iraq, *Democratization*, 16 (2): 215-242

Zakaria, F. (1997): The Rise of Illiberal Democracy, *Foreign Affairs*, 76 (6): 22-43

Zgurić, B. (2013): Krize, građanski rat i slom konfesionalne demokracije u Libanonu, *Politička misao*, 50 (3): 102-125

Democratic Peace Theory: A Path Towards Civil War: The Case of Iraq

BORNA ZGURIĆ

Faculty of Political Science, University of Zagreb

bzguric@yahoo.com

The author suggests that the liberal paradigm of democratic peace is problematic in explaining the international reality. Democratization does not necessarily lead toward peace, but quite the contrary, induces wars, primarily in the sense of “just wars” with the aim of toppling down authoritarian regimes. Also, the paper shows that democracies do go to war with each other. Young democracies are especially inclined to do so. The author strongly emphasizes that democratization can lead to civil wars. The case of Iraq shows how, instead of peace, democratization lead to violence within the state, which produced new security issues for the whole region. American goals in Iraq were disarming Iraq, war against terror, the spreading of freedom and democracy, and introducing the free market. However, none of these goals were achieved. Iraq was already disarmed in 1991, while the American invasion made Al Qaida’s entrance to Iraq possible. The last three goals, which also represent the pillars of the democratic peace theory, were also not achieved. Instead, Iraq entered a civil war.

Keywords: liberal democracy, Immanuel Kant, democratic peace theory, civil war, Iraq